

LBRIS

We know
books

Rebeca Popescu
Ataşament versus abandon

Copyright © Rebeca Popescu
Copyright © TRITONIC 2017 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC

Str. Coacăzilor nr. 5, București
e-mail: editura@triton.ro
www.triton.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

POPESCU, REBECA

Ataşament versus abandon/Rebeca Popescu

Tritonic, 2017

ISBN: 978-606-749-226-2

Coperta: ALEXANDRA BARDAN

Editor: BOGDAN HRIB

Comanda nr. 185/februarie 2017

Bun de tipar: martie 2017

Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

Rebeca Popescu

ATAȘAMENT VERSUS ABANDON

ROLUL ASISTENTULUI SOCIAL ÎN PREVENIREA ABANDONULUI COPILULUI

t...
TRITONIC

Cuprins

Mulțumiri	6
Lista de abrevieri	13
Introducere	15
Capitolul 1. Rolul Centrului Maternal – prevenirea abandonului copilului 0-3 ani	21
1.1. Abandon și instituționalizare în România	21
1.1.1. Abandonul copilului	21
1.1.2. Instituționalizarea	26
1.1.3. Abandon și sărăcie, între abuz și neglijare	28
1.2. Consecințe ale instituționalizării pe termen lung	30
1.3. Etape în care poate fi prevenită separarea copilului de familie	34
Capitolul 2. Familia monoparentală – vulnerabilitate și provocări	39
2.1. Vulnerabilitate, dificultăți și provocări	40
2.2. Relația parentală	41
2.3. Riscurile maternității la adolescente	42
2.4. Rolul bunicilor	43
Capitolul 3. Perspective teoretice	45
3.1. Funcționalismul simbolic	46
3.2. Teoria sistemică a familiei	48

3.3. Teoria schimbului social	54	6.2. Paternitatea copilului	120
3.4. Teoria interacționismului simbolic	55	6.3. Venitul cuplurilor mamă-copil	123
3.5. Teoria atașamentului	56	6.4. Rețeaua de suport	125
3.5.1. Noțiuni cheie ale teoriei atașamentului	59	6.5. Aspecte ale natalității	127
Capitolul 4. Atașamentul mamă-copil	61	6.6. Nivelul de studii al respondentelor	129
4.1. Aspecte psiho-biologice ale atașamentului	62	6.7. Performanța școlară și reprezentările de atașament ale copilului	130
4.2. Dezvoltarea atașamentului	63	6.8. Reprezentările de atașament ale cuplului mamă-copil	134
4.3. Tipuri de atașament	64	6.9. Rolul Centrului Maternal și descrierea vieții	139
4.4. Funcțiile atașamentului	66	6.10. Prezentarea studiilor de caz	140
4.5. Factorii care determină interacțiunile	67	6.11. Concluziile cercetării	165
4.6. Atașamentul și dezvoltarea copilului	70		
4.7. Sensibilitatea maternă	71	Concluzii. Perspectiva asistentului social	173
Capitolul 5. Prevenirea abandonului copilului prin rezidența în Centrul Maternal	73	Anexe	177
5.1. Situația copiilor 0-3 ani părăsiți de părinți	75	Bibliografie	189
5.2. Relația mamă-copil, după rezidența în centrul maternal – o abordare centrată pe copil	85		
5.3. Metodologie	87		
5.3.1. Obiective generale	87		
5.3.2. Eșantionarea	89		
5.3.3. Descrierea lotului de cercetare:	92		
5.3.4. Întrebările de cercetare	94		
5.3.5. Instrumentele cercetării	95		
5.3.6. Metode de înregistrare a datelor	105		
5.3.7. Aspecte etice	107		
Capitolul 6. Rezultatele cercetării și analiza acestora	111		
6.1. Mediul de proveniență și mobilitatea cuplurilor mamă-copil	111		

contextului, ci al comportamentului mamei, care a reușit să acceseze resursele necesare menținerii dyadei.

O astfel de cercetare este importantă deoarece România încă este o țară în care se înregistrează o rată ridicată a abandonului copilului în spitale și instituții. Acest fapt reiese din datele statistice recente ale Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, conform cărora, în anul 2014 au fost abandonați în maternități 738 de copii, iar în instituțiile rezidențiale se aflau un număr de 17.453 de copii și tineri (datele statistice sunt prezentate pe larg în capitolul 5 al cărții).

Cunoașterea particularităților de constituire și funcționare, a factorilor care acționează în consolidarea sau în destructurarea relației mama – copil, e foarte importantă pentru fundamentarea unor politici de prevenire a abandonului și de intervenție pentru menținerea și dezvoltarea relației mama – copil, a unor măsuri legislative, socio-economice și educative, care să încurajeze tânără mamă să se implice în creșterea propriului copil, în ciuda sărăciei și chiar a relației defectuoase cu familia de origine.

Capitolul 1. Rolul Centrului Maternal – prevenirea abandonului copilului 0-3 ani

1.1. Abandon și instituționalizare în România

1.1.1. Abandonul copilului

Abandonul copiilor a luat diferite forme de-a lungul timpului, fiind influențat de cultura și perioada istorică (Segalen, 2011). Astfel, în Roma antică abandonul și infanticidul erau frecvente și erau decise de conducătorul locuinței, care avea dreptul acesta asupra celor din casa lui (Gill, 2014). Copiii erau abandonați pe pragul locuinței, iar tatăl îi putea lua în casă, altfel puteau fi luați de un străin și crescuți ca sclavi. De asemenea, abandonul a servit ca formă de protest față de zei. La moartea conducătorului Germanicus, mulți romani și-au abandonat copiii în piața Centrală a Romei, pentru a-și exprima protestul față de zeii care le-au luat conducătorul (Gill, 2014).

În perioada recentă, la începutul secolului XIX, țările europene se confruntau cu abandonul copiilor. Segalen (2011), face referire la industrializare, care a fost însoțită de un număr crescut al abandonului copiilor în Franța. Femeile din clasele superioare nu alăptau, angajând o doică, care avea, de asemenea, un copil mic, pe care aceasta din urmă, îl abandona pentru a se putea angaja (Segalen,

2011). Pentru a răspunde acestei nevoi a societății, în anul 1811, spitalele din Franța „au dezvoltat locuri speciale” (Segalen, 2011, 205) unde copiii puteau fi lăsați în siguranță. La poarta de intrare a spitalului era inserată un fel de cutie rotitoare, în care era lăsat nou-născutul. După ce suna pentru a semnala prezența copilului cea sau cel care lăsa copilul pleca, fără a lăsa date menite să ducă la identificarea sa. Gestul nu reprezenta lipsa de iubire, ci reflecta condițiile de sărăcie extremă în care se găseau tinerele mame. Când au fost oferite ajutoare materiale în sprijinul acestor mame, numărul abandonurilor a scăzut (Segalen, 2011).

Sfârșitul aceluiași secol XIX este marcat de interesul celor mai multe țări față de necesitatea asigurării bunăstării copilului. În Statele Unite ale Americii s-au făcut cercetări referitoare la efectele negative ale instituționalizării (Bowlby, 1988, 2011). În Franța au fost implementate politici de prevenire a abandonării copiilor, menite să mențină copilul alături de mama sa. Printre acestea se regăseau: programul „Picătura de lapte”, adoptat în 1894 (Segalen, 2011, 366); alocația pentru creșterea orfanilor; alocația pentru îngrijirea copilului destinată familiilor cu venituri modeste; alocația pentru îngrijire la domiciliu a copilului mai mic de trei ani, etc. Pornind de la premisa că abandonul copilului este o consecință a sărăciei, care „a crescut într-o manieră dramatică odată cu industrializarea” (Segalen, 2011, 93), politicile de prevenire au fost îndreptate în mod special în vederea reducerii sărăciei. Concomitent, specialiștii au abordat o nouă viziune asupra copiilor cu vârstă mică, îndreptându-și atenția către nevoile medicale și psihologice specifice.

În perioada comunistă, România și China au rămas în centrul atenției mondiale ca urmare a politicii duse pentru promovarea natalității – cazul României (Kligman, 2000) și pentru măsurile restrictive menite să reducă natalitatea – cazul Chinei (Feng, 2005). În România, politica duplicitară a dus la o explozie demografică și

la zicala „statul l-a făcut, statul să îl crească” (Muntean și Munteanu, 2011, 143). Leagănele și casele de copii s-au umplut de copii nefericiți, ai căror părinți nu au putut sau nu au vrut să îi crească. Abandonul a fost încurajat treptat. Inițial femeile erau îndrumate să își lase copilul în grija instituțiilor, precum creșe de zi, creșe săptămânale, contra cost, așa că nu părea nimic ciudat dacă se oferea posibilitatea lăsării copilului în grija unei instituții pentru care nu era necesară plata, respectiv, leagăne de copii și ulterior case de copii. Se întâmpla deseori ca cei mici să fie transferați de la o instituție la alta fără a se cere acordul sau părerea părinților, astfel că unii dintre aceștia pierdeau legătura cu propriii copii, iar sărăcia în care se afla toată țara nu încuraja demersurile de reintegrare familială. Situația copiilor cu dizabilități era de asemenea, aparte, instituții ale statului preluând creșterea lor, mizând pe personalul medical și de specialitate, astfel că părinții nu ezitau în a-și duce copiii în astfel de centre. Treptat și într-un mod nefericit, abandonarea copiilor a devenit „probabil cea mai amplă traumă a societății românești” (Muntean și Munteanu, 2011, 143).

Un studiu recent în România (Moraru, 2014) a evidențiat faptul că și în prezent părinții în situație de risc de abandon sunt puțin informați cu privire la alternativele la abandon și consecințele acestuia asupra copilului. Dezinformarea, educația precară, nivelul scăzut de instruire al părinților, lipsa suportului social, neaccesarea serviciilor sociale, precum și vârsta fragedă a mamelor (Moraru, 2014), au fost printre factorii favorizanți ai abandonului copiilor.

La nivel european în anul 1989, la 20 noiembrie, se adoptă de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, Convenția cu privire la Drepturile Copilului, care este ratificată de România în anul imediat următor, prin Legea nr. 18 din 28 septembrie 1990.

În România, legislația referitoare la situația de abandon este rezumată la câteva articole. În Codul Penal, la articolul 378, este

prevăzută infracțiunea de abandon de familie, care se referă la „părăsirea, alungarea sau lăsarea fără ajutor, expunerea la suferințe fizice sau morale, neîndeplinirea obligației de întreținere și neplata pensiei de întreținere, faptă care se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă”.

De asemenea, articolul 508 din Codul Civil, prevede măsura care poate fi luată în cazul abuzului sau neglijării copilului, respectiv „decăderea din drepturile părintești”. Condițiile care trebuie îndeplinite pentru decăderea din drepturile părintești sunt „punerea în pericol a vieții, a sănătății și a dezvoltării copilului prin relele tratamente aplicate acestuia, prin consumul de alcool sau stupefiante, prin purtarea abuzivă sau prin neglijare gravă”.

Lăsarea copilului în spital sau în instituții nu intră sub incidența codului penal, ci a celui civil, fapt pentru care atât abandonul în maternitate, cât și instituționalizarea copilului nu sunt văzute ca având implicații negative de către cei care sunt în situația de a renunța, fie și temporar, la rolul și responsabilitățile părintești.

Legea cu impactul cel mai puternic în ceea ce privește situația copilului abandonat, lipsit temporar sau permanent de grija părinților a fost promulgată în anul 2004. Astfel, odată cu Legea 272/2004 au fost stabilite, finalizate și concretizate măsurile alternative de protecție, menite să faciliteze menținerea copilului în familie. Potrivit articolului 55 din Legea 272/2004 privind protecția și promovarea drepturilor copilului, statul acordă protecție specială „copilului lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi până la dobândirea capacității depline de exercițiu”.

Conform articolului 64, alineatul 1 din aceeași lege, „plasamentul copilului care nu a împlinit vârsta de 2 ani poate fi dispus numai la familia extinsă sau substitutivă, plasamentul acestuia într-un serviciu de tip rezidențial fiind interzis”. Același articol, la alineatul 2, precizează că „prin excepție de la prevederile alin. (1),

se poate dispune plasamentul într-un serviciu de tip rezidențial al copilului mai mic de 2 ani, în situația în care acesta prezintă handicaturi grave, cu dependența de îngrijiri în servicii de tip rezidențial specializate”.

Legiuitorul precizează că la stabilirea măsurii de plasament se va urmări:

- plasarea copilului, cu prioritate, la familia extinsă sau la familia substitutivă și
- menținerea fraților împreună.

Efectele acestei legi sunt vizibile dacă analizăm datele statistice disponibile pe site-ul Ministerului Muncii, care evidențiază faptul că numărul total al copiilor instituționalizați a scăzut în mod constant în ultimii zece ani. Cu toate acestea, contextul de viață și ideile referitoare la abandon au fost preluate de generațiile post-comuniste și, în lipsa sancțiunilor, încă sunt persoane care continuă să își abandoneze copilul în maternitate sau să îl lase în grija unei instituții. Datele statistice recente ale Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție dezvăluie faptul că în anul 2014 au fost abandonați în maternități 738 de copii, iar în instituțiile rezidențiale se aflau un număr de 17.453 de copii și tineri. O analiză statistică a situației copiilor părăsiți temporar în unități spitalicești și a celor aflați în evidența serviciilor de protecție specială va fi prezentată în capitolul 5.

1.1.2. Instituționalizarea

În România orice copil lipsit, temporar sau definitiv, de ocrotirea părinților săi beneficiază de protecție specială, prin asigurarea unui mediu adecvat, cât mai apropiat de cel familial. Însă, uneori această protecție constă în luarea măsurii de plasament într-o instituție specializată din subordinea DGASPC sau privată, autorizată în condițiile Legii nr. 272/2004.

Instituționalizarea copiilor nu este un fenomen singular, fiind întâlnit și în alte țări. Conform UNICEF „1,4 milioane de copii din 26 de țări din Europa Centrală și de Est, precum și din Asia Centrală cresc separați de părinții biologici, adesea în instituții care pot afecta dezvoltarea acestora” (UNICEF, 2014). Însă, în România, instituționalizarea masivă a apărut într-un context politic unic, descris, în urma unui studiu amplu (Kligman, 2000), care evidențiază faptul că instituționalizarea abandonului, ca practică socială, formează o parte a istoriei comuniste de politicizare a reproducerii. În cartea sa *Politica Duplicității*, autoarea face o prezentare etnografică a politicii reproducerii pentru a înțelege mai bine „procesele de dezumanizare” (Kligman, 2000, 10), care au constat în propagande însoțite de minciuni și imagini false ale fericirii și maternității, când marea majoritatea a populației era înfometată, iar sărăcia era resimțită deopotrivă la nivelul populației și la cel instituțional. Factorii care au contribuit la instituționalizarea abandonului și suprapopularea (în ultimul an al regimului erau mai mulți copii decât paturi în instituțiile abilitate de stat să îi îngrijească) au fost sărăcia, epuizarea și dezinformarea perversă privind generozitatea statului față de cetățeni.

„La începutul anilor 80 au început să fie găsiți pe stradă copii abandonati în voia sorții... în anii regimului Ceaușescu, unii părinți se bazau pe instituțiile de stat ca formă de rezidență

temporară pentru copii, intenționând să-i retragă ulterior, când ar fi putut să îi îngrijească mai bine. Această strategie de casă de amanet dădea de multe ori roade, în alte cazuri părinții nu își mai puteau găsi copiii” (Kligman, 2000, 98).

În România la finalul anilor 90 a început un proces de dezinstituționalizare (Friedman, 2010), care a propus ca alternativă și centrul maternal. La nivel european studii solicitate de ONU, recomandau alternative familiale la instituționalizare (Bowlby, 1973, 1980, 1988), ca urmare a efectelor adverse asupra copiilor, printre care re-victimizare, vagabondaj, abilități sociale reduse (Muntean și Munteanu, 2011; Buțiu, 2011).

La nivel european demersurile de dezinstituționalizare sunt constatate, dar există diferențe între țările foste comuniste și celelalte. O scurtă trecere în revistă relevă faptul că, în Polonia, fostă țară comunistă, cei mai mulți copii care nu sunt îngrijiți de părinți sunt plasați în instituții și la asistent maternal. Resursele financiare ale instituțiilor, nu sunt suficiente pentru a asigura îngrijirea cea mai dezirabilă, în ciuda reformelor menite să ducă la dezinstituționalizare, fiind urmărită creșterea numărului de copii pentru care se instituie măsura de plasament la asistent maternal (Knuiman et. al., 2013).

În schimb, în Irlanda, copiii în dificultate sunt plasați cu precădere în familie, iar această țară este înregistrată la nivel global ca având cea mai mare rată de plasament în familie, deși în anii 70 cunoștea o rată ridicată a instituționalizării (Gilligan & Munro, 2013).

Eforturile întreprinse în România în scopul dezinstituționalizării au fost prezentate în raportul de activitate al Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, din care reiese faptul că aproape jumătate din copiii lipsiți de grija părinților sunt îngrijiți în case de tip familial și apartamente. „41% dintre ei

sunt îngrijiiți în centre de plasament clasice și modulate, iar 9,2% sunt protejați în centre maternale, centre de primire în regim de urgență și alte tipuri specializate de servicii de tip rezidențial” (Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție, 2014, 3).

Dincolo de demersurile efectuate în vederea dezinstituționalizării, rămâne întrebarea: ce anume determină părinții, în ultimă instanță mama, să își abandoneze copilul, fie și numai pentru o perioadă scurtă? De asemenea, este important, poate într-o măsură mai mare, să aflăm care sunt factorii implicați în menținerea relației mamă-copil și cum poate fi prevenit abandonul copilului 0-3 ani.

1.1.3. Abandon și sărăcie, între abuz și neglijare

Abandonarea copiilor la naștere este o formă extremă a neglijenței parentale și reprezintă o modalitate „rudimentară de rezolvare a „problemei” copiilor nedoriți sau neacceptați din motive culturale sau economice” (Bonchiș, 2011, 383). În România, abandonul continuă să fie o practică frecventă, „cel puțin unul din o sută de copii fiind abandonat în maternitate” (Bonchiș, 2011, 383), iar datele statistice naționale din anul 2015 arată faptul că zilnic sunt abandonați doi nou-născuți. În capitolul 5 vor fi prezentate pe larg aceste date.

Factorul cauzal cel mai amplu recunoscut pentru abuzul, neglijarea și abandonarea copilului este sărăcia (Kligman, 2000; Lavee & Benjamin, 2014; Moffitt, 2013; Muntean și Munteanu, 2011; Segalen, 2011). În anul 2010, în Uniunea Europeană existau 79 milioane de oameni săraci, iar în România sărăcia atingea 23% din populație (UNICEF, 2014). De asemenea, conform aceleiași surse, cei mai afectați de sărăcie sunt copiii, 43% din populația săracă a țării, fiind reprezentată de aceștia. Sărăcia nu înseamnă doar afectarea nevoilor de hrană, ci alterează și relațiile interumane, părinții

săraci fiind „mai puțin disponibili pentru a veni în întâmpinarea nevoilor copiilor” (Muntean și Munteanu, 2011, 132).

În zilele noastre cea mai recentă criza economică mondială a accentuat și sărăcia (Moffitt, 2013; UNICEF, 2014). Creșterea copilului, cu tot ce implică rolul de părinte, a devenit dificilă. În contextul postcomunist, în care tarele trecutului încă influențează modul de percepție asupra rolului matern în condiții de sărăcie și în lipsa unor sancțiuni, abandonul copiilor de către propriile mame continuă să fie ridicat. De exemplu, în anul 2014, au fost abandonați în maternitățile din România 738 copiii, reprezentând 60,84% din totalul de 1213 al copiilor părăsiți în unități spitalicești, conform datelor statistice ale Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului, date care urmează a fi prezentate pe larg în capitolul 5.

Dificultățile femeilor angajate, nevoia de suport (Ultrata, 2011; Bowlby, 1988, 2011), fac dificilă creșterea unui copil, în special în perioada de criză economică. Datele statistice naționale arată faptul că numărul copiilor instituționalizați 0-1 ani a crescut constant și concomitent cu criza economică, numărul acestora fiind în anul 2006 de 98, iar în anul 2013 ajungând la 273, fapt ce reiese din capitolul 5, tabelul I, al prezentei lucrări.

Agravarea condițiilor de viață pentru copii în perioada recesiunii economice este un fapt recunoscut de organizații internaționale (UNICEF, 2014), iar studiile arată că multe țări au redus contribuțiile referitoare la susținerea familiei cu copii (Moffitt, 2013). În același context, rata sărăciei copiilor crește mai repede în familii monoparentale, iar condițiile economice afectează mai mult acești copii (UNICEF, 2014).

Pentru depășirea crizei economice au fost luate măsuri de austeritate care au constat în blocarea posturile de muncă și reducerea salariile. Căutarea unui loc de muncă în străinătate a devenit o alternativă mai atractivă, însă pentru obținerea siguranței economice,

„prețul plății” (Stănculescu et. al., 2011, 12) a fost abandonul temporar sau permanent al copiilor. Deși, experții în monitorizarea și evaluarea situației copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate, apreciază această categorie a copiilor ca fiind de obicei în afara serviciilor actuale de protecție socială (Ulrich, et. al., 2011), rămâne evident faptul că recesiunea economică a influențat condițiile de viață ale femeilor, care, în încercarea de a supraviețui, pleacă la muncă în străinătate. Procentul femeilor care lucrează în străinătate este mai mare decât cel al bărbaților, „52% sunt femei și 48% bărbați” (Muntean și Munteanu, 2011, 141). De asemenea, datorită veniturilor insuficiente, în cele mai multe cazuri, familiile monoparentale înfruntă sărăcia, insecuritatea economică și în unele cazuri excluziunea socială (Racoceanu, et. al., 2009).

Părinții săraci, dar nu numai aceștia, neputincioși în a oferi copilului resursele necesare creșterii, nu au însă în vedere faptul că și serviciile de protecție socială a copilului au fost afectate de criza economică. Instituțiile sunt de asemenea sărace, fie în resurse umane, fie în resurse materiale sau de timp, astfel încât copilul este supus unui „abuz societal cauzat de sărăcie, concretizat în insuficiența și monotonia serviciilor de specialitate pentru copil, lipsa specialiștilor formați să intervină în domeniul copilăriei, tolerarea violenței în relațiile interumane” (Muntean și Munteanu, 2011, 130).

Văzut de comunitate ca fiind un mecanism acceptabil de protejare a copilului, a părintelui, a cuplului sau comunității, abandonul copiilor se va menține, iar acceptarea culturală (Muntean și Munteanu, 2011) va continua să influențeze negativ alte generații de copii.

1.2. Consecințe ale instituționalizării pe termen lung

Specialiștii și cercetătorii din domeniul științelor socio-umane consideră că abandonul și instituționalizarea copiilor au efecte

deosebit de grave, din punctul de vedere al dezvoltării emoționale și cognitive ulterioare (Bowlby, 1988, 2011; Buțiu, 2011; Marshall, et. al., 2004; McLaughlin, et. al., 2012; Muntean și Munteanu, 2011; Polvere, 2011). Dacă pentru abandonul inițial al copilului părintele acestuia este cel care în primă instanță este considerat responsabil, instituționalizarea copilului este decisă de foruri superioare familiei, respectiv de specialiștii din domeniul protecției drepturilor copilului. Însă, părăsirea copilului de către părinți, urmată de instituționalizare accentuează trauma resimțită de copiii de toate vârstele, inclusiv de nou-născuți.

În mod deosebit abandonul copilului de vârstă mică are consecințe ample, grave și de durată. Copilul mic are trăiri emoționale de extremă intensitate. S-a crezut mult timp că incapacitatea copilului de a înțelege îl protejează, însă studiile recente relevă faptul că incapacitatea de a da sens abandonului, de a comunica despre evenimentele și trăirile pe care le are, induce copilului o stare de panică cronică sporind vulnerabilitatea față de schimbările ce vor apărea ulterior în viața acestuia și diminuând posibilitățile de reabilitare, vindecare și reintegrare socio-familială (Muntean și Munteanu, 2011).

„Probabil cea mai severă formă de maltratare a copilului este abandonul acestuia de către cei care i-au dat viață, separarea definitivă a copilului de părinți. Abandonul copilului trebuie văzut ca o formă de maltratare a cărui responsabilitate nu este limitată la părinte, ci se răsfrânge asupra întregii societăți care prin calitatea prevenirii și a protecției ce o oferă copilului abandonat și a măsurilor generale pe care le ia, poate re-victimiza copilul traumatizat de abandon” (Muntean și Munteanu, 2011, 142).

Vulnerabilitatea resimțită în perioada copilăriei se menține pe toată perioada instituționalizării și influențează reintegrarea